

ISSN 2411-6238

ISSN 2411-3425

**Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України**

**The Institute of Vocational Education and Training
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine**

**ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
VOCATIONAL EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS**

Збірник наукових праць

Випуск 14

**Київ
2018**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
видано Міністерством юстиції України 24.12.2010 р.
Серія **КВ № 17380-6150Р**

Засновники:
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.10.2013 №1411
Друкується за рішенням Вченої ради ІПТО НАПН України (протокол №3 від 26.03.2018)
Видання індексується в Google Scholar

Редакційна колегія

Радкевич В.О. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор ІПТО НАПН України (голова редколегії);
Петренко Л.М. – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар ІПТО НАПН України (заступник голови);
Артюшина М.В. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи ІПТО НАПН України;
Кулалаєва Н.В. – кандидат хімічних наук, доцент, завідувач лабораторії технологій професійного навчання ІПТО НАПН України (відповідальний секретар);
Єршова Л.М. – доктор педагогічних наук, доцент, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри ІПТО НАПН України;
Пуховська Л.П. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання ІПТО НАПН України;
Романова Г.М. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи ІПТО НАПН України;
Свистун В.І. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання ІПТО НАПН України.

Міжнародна редакційна колегія

Хенріг Беднарчик (доктор хабілітований, професор ІТеЕ - РІВ, заступник директора Інституту технологій експлуатації м. Радом, Польща)
Мартіна Лубіова (доктор юриспруденції, доктор у галузі статистики, заступник директора Інституту прогнозування Академії наук Словаччини);
Георгій Рудик (доктор педагогічних наук, професор, директор Центру сучасної педагогіки «Навчання без кордонів», Канада);
Аркадій Шкляр (доктор педагогічних наук, професор, ректор Республіканського інституту професійної освіти Республіки Білорусь, віце-президент Білоруської Академії освіти).

Collection of scientific works «Vocational Education: problems and prospects»

Editorial board

Radkevych V.O. - Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Corresponding Member of NAES Ukraine, Director of IVET NAES of Ukraine (chairman of Editorial Board);
Petrenko L.M. - Doctor of Pedagogic Sciences, Senior Research Officer, Scientific Secretary of IVET NAES of Ukraine (vice-chairman);
Artiushyna M.V. - Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Deputy Director of Scientific Experimental Work of IVET NAES of Ukraine;
Kulalaieva N. V. - Candidate of Chemical Sciences, Associate Professor, acting as Head of the Laboratory Technologies of Professional Training of IVET NAES of Ukraine;
Yershova L.M. - Doctor of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Chief Research Officer Laboratory of Professional Career of IVET NAES of Ukraine;
Pukhovcka L.P. - Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Leading Research Officer of Laboratory of Foreign Vocational Education and Training of IVET NAES of Ukraine;
Romanova H.M. - Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Deputy Director of Scientific Work of IVET NAES of Ukraine;
Svystun V.I. - Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Leading Research Officer of Laboratory Technologies of Professional Training of IVET NAES of Ukraine;

International editorial board

Khenpih Bednarchyk (Doctor, Full Professor of ІТеЕ - РІВ, Deputy Director of the Institute of Technology of Exploitation, Radom city, Poland)
Martina Lubiova (Doctor of Laws, Doctor in Statistics, Vice Director of Institute of Forecasting Slovak Academy of Sciences);
Heorhii Rudyk (Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Director of Centre of Modern Pedagogy «Education without Borders», Canada);
Arkadii Shkliar (Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Rector of Republican Institute for Vocational Education of the Republic of Belarus, Vice President of the Belarusian Academy of Education).

П84 Професійна освіта: проблеми і перспективи/ІПТО НАПН України. – К.: ІПТО НАПН України, 2018. – Випуск 14. – 108 с.

У збірнику наукових праць представлено результати наукових досліджень з теоретичних і методологічних проблем професійної освіти і навчання.

Пропонується науковцям, науково-педагогічним і педагогічним працівникам ВНЗ, ПТНЗ, слухачам Інститутів післядипломної педагогічної освіти, докторантам, аспірантам.

ЗМІСТ

збірника наукових праць «Професійна освіта: проблеми і перспективи» № 14/2018

Теорія і методологія професійної освіти і навчання

Гириловська І. В. Моніторинг як механізм впливу на якість професійної підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів: результати експерименту.....	5
Зінукова Н. В. Модель формування фахової компетентності усного перекладача у зовнішньоекономічній сфері.....	10
Козак Ю. Ю. Определение критериев, показателей и уровней сформированности графической компетентности будущих инженеров-педагогов компьютерного профиля.....	18
Кравченко С.О. Модель формування дослідницької компетентності майбутніх екологів.....	24
Луцик Г. О. Структура готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.....	30
Повстин О. В. Педагогічні умови ефективного формування управлінської компетентності у фахівців у галузі безпеки людини.....	37
Стойчик Т. І. Національна рамка кваліфікацій як інструмент забезпечення якості професійної освіти.....	44

Методика і технології професійної освіти і навчання

Бондарь С. О. Шкільний травматизм: особливості, тенденції.....	49
Горбан Є. І. Школа розвитку професійної компетентності методистів закладів професійної (професійно-технічної) освіти як засіб впровадження інноваційної технології.....	54
Кравченко Т.М. Доцільність та шляхи підвищення компетентності учнів через використання сучасних активних методів навчання.....	60
Мариніна В. І. Формування професійної компетентності в майбутніх кваліфікованих робітників на уроках фізики засобами нових педагогічних технологій навчання.....	64
Отоса І. О. Використання ігрових технологій на уроках правознавства.....	68
Пілевич О. А. Результати впровадження методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в педагогічну практику вищих закладів освіти.....	73

Кадрове забезпечення професійної освіти і навчання

Непсіна Г. В. Професійна освіта екологів у вимірі ідеології сталого розвитку як провідного імперативу ХХ століття.....	78
Сопільник М. П. Проблеми розвитку професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін швейного профілю.....	84

Професійна педагогіка: вітчизняний і зарубіжний досвід

Артюшенко В. І., Сімова Л. Г., Лимар О. П., Рудюк О. М. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників: реальність сучасної педагогічної практики.....	87
Баглай В.І. Особливості фахової підготовки майбутніх машиністів високошвидкісних поїздів у Франції.....	93
Леу С. О. Система професійної освіти і навчання Великої Британії: стратегія, пріоритети та реформи.....	99
Хроніка подій	
II Всеукраїнська веб-конференція «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті».....	107

Рівненський державний гуманітарний університет
Україна, м. Рівне, 33028, вул. Ст. Бандери, 12
Ровенский государственный гуманитарный университет
Украина, г. Ровно, 33028, ул. Ст. Бандеры, 12
Rivne State University of Humanities
Ukraine, Rivne, 33028, St. Bandery street, 12

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Постановка проблеми. Однією з проблем, з якими стикаються практикуючі психологи, є проблема подолання асоціальних девіацій у поведінці підлітків. Вона набуває особливої актуальності у сучасних умовах підвищення соціальної напруги та зростання рівня нормативно-правового нігілізму, що мають місце в українському суспільстві. У зв'язку з цим формування готовності до роботи з підлітками-девіантами становить одне з важливих завдань професійної підготовки майбутніх психологів.

Відповідно актуалізується питання наукового дослідження цього явища, що нерідко здійснюється з позиції системного підходу і передбачає його поділ на взаємопов'язані елементи, які утворюють цілісну систему.

Доцільність застосування системної методології аргументується тим, що зазначений підхід розкриває досліджувану якість як цілісне утворення та сприяє виявленню зв'язків між компонентами та їх взаємопов'язаності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Утвердження системного підходу посилює інтерес дослідників до використання його можливостей у ході теоретичного аналізу педагогічних явищ. У контексті вивчення нашої проблеми привертають увагу праці, в яких здійснено обґрунтування структури готовності до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки: майбутніх психологів (І. Баркаєва), педагогів (Л. Вейланде, І. Островська-Бугайчук), соціальних педагогів (Р. Козубовський, М. Малькова, М. Ярошко), висвітлено структуру готовності майбутніх психологів до професійної діяльності (Є. Варлакова, В. Вишньовський, Ф. Рекешева, А. Руденко, Я. Чапак, Т. Ярая, І. Яценко). Також викликають інтерес роботи, в яких аналізується структура готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності в інших галузях трудової діяльності (С. Литвиненко, Н. Пихтіна, Ю. Пелех, Г. Першко).

Однак, незважаючи на наявність низки праць, фактично відсутні дослідження, в яких було б здійснено системний аналіз зазначеного явища у єдності його системно-компонентного,

системно-структурного та системно-функціонального аспектів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз таких системних характеристик готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, як її компонентний склад, зв'язки між компонентами системи та виконувані ними функції.

Виклад основного матеріалу. Передусім зазначимо, що в наукових джерелах представлені різноманітні думки вчених щодо змісту готовності загалом та готовності майбутніх психологів до професійної діяльності (у тому числі – до роботи з підлітками-девіантами) зокрема. У працях дослідників готовність постає як якість чи потенціал особистості, особистісний стан (Ю. Демідова, В. Панок, Ф. Рекешева, Б. Якимчук), установка (І. Яценко), сукупність загальних і спеціальних знань та вмінь (І. Баркаєва, О. Бичкова, І. Ендеберя, О. Затворнюк, О. Матвієнко).

Оскільки підготовка майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки є, на наш погляд, процесом, який забезпечує цілісне системне освоєння теоретичних знань, практичних вмінь та формування особистісних якостей, необхідних для реалізації ефективних профілактичних та корекційних заходів, спрямованих на попередження або ж усунення девіацій, то готовність (як результат підготовки) варто розуміти як сформоване під час навчання у вузі системне особистісне утворення, ядром якого є установка на професійну діяльність, представлене належним рівнем розвитку розумової, емоційно-вольової, ціннісно-мотиваційної та операційної особистісних сфер, що забезпечує відповідну обізнаність та адекватну оцінку усіх аспектів такої роботи, спрямованість на її виконання й оволодіння необхідними для цього уміннями, навичками і здібностями, що виявляється у компетентності майбутнього фахівця [11, с. 282].

Водночас існують розбіжності у поглядах дослідників на структуру готовності. Так, аналізуючи готовність особистості до професійної

діяльності, більшість науковців (С. Литвиненко, Н. Пихтіна, Ю. Пелех, Г. Першко) сходяться на думці про наявність у її структурі компонентів, які презентують знання, вміння та мотиви майбутніх фахівців стосовно такої діяльності. Відповідно зазначені автори виокремлюють такі компоненти згаданого феномена, як: мотиваційний, змістовий, діяльнісний, креативний (С. Литвиненко); мотиваційний, змістовий, операційний (Н. Пихтіна); мотиваційний, теоретичний, операційний (Г. Першко).

Викликають інтерес результати аналізу структури готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності, отримані Ю. Пелехом. Цінність висновків вченого полягає в обґрунтуванні особливої ролі спонукально-сміслових характеристик у формуванні досліджуваної особистісної якості. У цьому контексті її структура представлена єдністю ціннісно-мотиваційного, професійно-організаційного, емоційно-вольового, операційно-дієвого та мобілізаційного компонентів [13, с. 18].

Важливим джерелом виокремленої нами проблеми є праці, в яких презентовано моделі готовності психологів до роботи з підлітками та їхніми сім'ями і, зокрема, з підлітками-девіантами. Аналіз таких праць дав змогу пересвідчитись у збігові поглядів окремих авторів стосовно присутності у структурі такої готовності складників, які охоплюють систему знань, спонукань та практичних можливостей майбутніх фахівців. Готовність майбутніх психологів до роботи в умовах інклюзивної освіти представлена сукупністю когнітивного, мотиваційно-почуттєвого та поведінкового компонентів (Т. Ярая [17]), до розв'язання міжособистісних конфліктів – мотиваційного, когнітивного, операційного та комунікативного складників (Є. Варлакова [4]), до роботи зі старшокласниками – особистісно-професійного, теоретичного та практичного компонентів (Я. Чаплак [14]).

Розширює уявлення про компонентний склад структури готовності В. Вишневський, який у контексті підготовки майбутніх психологів до роботи з підлітками обґрунтовує наявність у ній мотиваційно-професійної, когнітивно-діагностичної, проблемно-інтерпретуючої, креативно-корекційної, когнітивно-технологічно-результативної та емоційно-фіксуєчої складових [6].

Дослідники питання структури готовності майбутніх фахівців до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, обґрунтовують приналежністю до її компонентного складу когнітивного, ціннісно-мотиваційного, суб'єктивного, технологічного (Р. Козубовський [9]); мотиваційно-ціннісного,

когнітивного, практичного, особистісного (І. Островська-Бугайчук [12]); когнітивного, діяльнісного, мотиваційного, емоційно-вольового (Л. Вейланде [5]) елементів.

Отримані вченими висновки стосовно досліджуваної проблеми суттєво доповнює І. Баркаєва, яка обґрунтовує наявність у структурі готовності зазначеної якості психологічного компонента, що визначає моральний потенціал особистості, її творчу активність, ступінь мотивації та здатність до самоаналізу і разом з науково-теоретичним, практичним складниками утворює основу для ефективної роботи майбутніх психологів з підлітками-девіантами [2, с. 15].

Як бачимо, висловлені авторами погляди щодо структури досліджуваної якості є доволі близькими, оскільки запропонований ними компонентний склад визначається переважно відмінностями у назвах складників. Водночас узагальнюючи викладене, маємо підстави стверджувати, що готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, визначається тим, що вони: знають про зміст та можливості реалізації такої роботи (в інтерпретаціях дослідників: теоретичний, науково-теоретичний, когнітивно-діагностичний, проблемно-інтерпретаційний компоненти), на які цінності орієнтуються та якими мотивами керуються у її здійсненні (мотиваційно-почуттєвий, мотиваційний, ціннісно-мотиваційний компоненти), наскільки успішно (вміло і творчо) реалізують її на практиці (операційний, практичний, когнітивно-технологічно-регулятивний, технологічний, діяльнісний компоненти), наскільки адекватно оцінюють отримані результати, чи знаходять можливості для самоконтролю та саморегуляції у взаємодії з такою складною категорією учнів (емоційно-фіксуєчий, емоційно-вольовий, суб'єктивний, особистісний, психологічний компоненти).

Відповідно до цих характеристик можна виділити чотири компоненти досліджуваної якості: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, креативно-практичний та регулятивний.

Необхідність когнітивного та креативно-практичного компонентів зумовлена завданнями вищої освіти, спрямованими, передусім, на забезпечення студентів знаннями щодо майбутньої професійної діяльності та вміннями використовувати отримані знання у конкретних професійних ситуаціях (С. Литвиненко, В. Ямницький [10, с. 115]).

Для розуміння сутності когнітивного компонента важливо, на наш погляд, взяти до уваги думку О. Боличевої, котра переконує в необ-

хідності забезпечення персоніфікації отриманих студентами знань. Ця важлива властивість майбутнього психолога, як підкреслює автор, дає змогу керувати процесами «переходу від одного умовного рівня знання до іншого, як в певних предметних галузях, так і розповсюджуючись на всю систему особистісного знання людини», що уможлиблює коригування системи знань у подальшій професійній діяльності [3, с. 5-6].

Відповідно слушним бачиться твердження Я. Чаплака про те, що високий рівень сформованості зазначеного компонента (в інтерпретації автора – теоретичного компонента) розкривається через «досконале володіння визначеною сукупністю психологічних і спеціальних знань та оперування ними за допомогою аналітичних, прогностичних, проєктивних та рефлексивних умінь» [14, с. 13].

Зазначене може бути підставою для висновку про те, що когнітивний компонент виконує у структурі готовності досліджуваної якості функцію забезпечення обізнаності майбутніх психологів з теоретичними засадами та практичним досвідом роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, отже, відображення у свідомості студентів системи знань, необхідних для такої роботи.

Кінцевою метою навчання майбутніх психологів є сформованість конструктивних, комунікативних, організаційних, проєктивних вмінь і навичок реалізації професійних завдань (Р. Козубовський [9, с. 11]), що становить основу кваліфікації професіонала і забезпечує його спроможність здійснювати психологічний аналіз процесів, ініціативно реагувати на запити, використовувати стратегії конструктивного розв'язання проблем (Є. Варлакова [4, с. 9]); формувати толерантні установки, досягати широти поглядів та легкості у спілкуванні (Т. Ярая [17, с. 9]).

Варто підкреслити, що на сучасному етапі розвитку вищої освіти дослідники (О. Артемова, Н. Мась, Т. Розова, С. Шандрук) приділяють увагу формуванню як когнітивно-операційних можливостей майбутніх психологів, так і виробленню у них здатності самостійно знаходити нові, неординарні рішення стосовно розв'язання професійних проблем, виявляти оригінальність і творчість.

Так, як зазначає С. Шандрук: «Професійне становлення особистості студента-психолога здійснюється у взаємодоповненні: а) здобутих ним фундаментальних наукових знань, б) сформованих базових професійних компетенцій, в) учинково актуалізованих творчих здібностей і розвиненої особистісної креативності, г) набо-

ру освоєних форм, методів, засобів та інструментів майбутньої психологічної діяльності» [15, с. 241].

Зазначену думку підтримує О. Артемова, котра вважає креативність «обов'язковою характеристикою цілісної особистості, що зумовлена ... високим рівнем сформованості її професійних та особистісних якостей» і досягається за рахунок розвитку творчого мислення, здатності до самостійності й нестандартності рішень, інтелектуальної компетентності [1, с. 25].

У світлі викладених поглядів сутність компонента, який забезпечує функцію реалізації роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, на нашу думку, відобразитиме назва «креативно-практичний». Відповідно суттєво розширюється розуміння його функціонального призначення, що має охоплювати ще й спроможності майбутніх психологів до творчих пошуків, знаходження оригінальних шляхів розв'язання проблем, які виникають під час такої роботи, та прийняття нестандартних рішень.

Очевидно, що якість і результативність такої діяльності значною мірою залежить від наявності та змісту мотивації майбутніх психологів. На важливості зазначеного аспекту їхньої професійної підготовки наголошують Ж. Вірна, Н. Пов'якель, Н. Чепелева. Адже, як стверджує А. Яблонський, мотиваційна готовність до професійної діяльності інтегрує в собі усвідомлення кожним виконавцем соціальної значущості її змісту і наслідків, налаштованості на свій особистісний і, зокрема, професійний розвиток [16, с. 79], що, на думку Х. Дмитерко-Карабин, забезпечує прагнення працювати в обраній професійній сфері, спонукання до дій, їх спрямування і регулювання [8, с. 9].

Водночас варто погодитись з тими дослідниками (Р. Козубовським, І. Островською-Бугайчук, Ф. Рекешовою), які надають особливого значення аксіологічному аспекту мотивації особистості. У цьому контексті у структурі готовності майбутніх психологів до професійної діяльності виокремлюють мотиваційно-ціннісний компонент. Важливість цінностей та ціннісних орієнтацій як центрального утворення у структурі досліджуваної якості пояснюється властивістю зазначеного феномена бути чинником осягнення смислу виконуваних дій – цінність, як доречно зазначає Ю. Пелех, становить «інтеріоризований у свідомості особистості і пов'язаний із задоволенням духовних і матеріальних потреб індивідуальний максимум, що у процесі соціалізації набув ознак еталона, уніфіковано класифікувавшись у часовій абстракції» [13, с. 21].

Отже, мотиваційно-ціннісний компонент, представлений системою внутрішніх спонукань особистості (бажань, потреб, інтересів, прагнень, ціннісних орієнтацій тощо), є смислоутворювальним ядром готовності до роботи з підлітками-девіантами і водночас – тим внутрішнім джерелом, яке спрямовує на діяльність певного змісту. Отриманий висновок дає змогу виокремити функцію зазначеного компонента, що полягає в забезпеченні спрямованості майбутніх психологів щодо роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

При цьому доцільним є, на наш погляд, окремо згадати про необхідність вироблення у майбутніх психологів готовності до самостійної роботи в досліджуваному напрямі, що актуалізує потребу вдосконалення системи саморегуляції як механізму оптимізації особистісних можливостей. Сутність такого механізму, як стверджує М. Гринців, полягає в умінні визначати цілі та способи виконання дій у конкретних умовах, забезпечувати її реалізацію, контролювати й оцінювати результати, корегувати діяльність на цій основі [7].

Узагальнюючи погляди вчених (К. Абульханової-Славської, Л. Божович, В. Войтко, М. Гринців, О. Конопкіної, Л. Мітіної, А. Осницького, Н. Пов'якель, В. Чайки), є підстави стверджувати, що, будучи виявленням особистісної активності суб'єкта діяльності, саморегуляція передбачає вироблення програми дій у конкретних умовах діяльності, їх реалізацію та неперервний контроль і оцінку за визначеною системою критеріїв, прийняття та виконання (за необхідності) корекції станів і дій.

Зважаючи на значення схарактеризованого механізму для оптимальної організації та досягнення ефективності в підготовці майбутніх психологів до роботи з підлітками-девіантами, вважаємо необхідним виокремити у структурі їхньої готовності до такої діяльності регулятивний компонент, функції якого полягають в усвідомленому самостійному регулюванні та реалізації «самосуб'єктивного впливу» [7, с. 243] як засобу оптимізації власних процесів і станів.

На підставі викладених характеристик виникає можливість встановити взаємозв'язок між виокремленими компонентами. Відповідно до принципу ієрархічності основоположним компонентом готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками-девіантами є когнітивний, який забезпечує формування її теоретичної моделі. У ході її формування в тезаурус суб'єкта діяльності збагачується інформацією ціннісного змісту, забарвлюється почуттями та продуктами мисленнєвої діяльності, що при-

зводить до виникнення спонукальних чинників, зосереджених у мотиваційно-ціннісному компоненті, збагачення теоретичної моделі ідеальними образами і намірами. Виконуючи смислоутворювальну функцію, зазначений компонент суттєво впливає на зміст та якість саморегуляції особистості (передусім, у контексті цілепокладання та визначення критеріїв оцінки діяльності), що стає можливою завдяки регулятивному компоненту. І, нарешті, завдяки обізнаності з проблемою роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, під впливом мотиваційно-ціннісних та контрольних регулятивних чинників відбувається втілення сформованої ідеальної моделі у практику. При цьому зазначимо, що схарактеризовані зв'язки між компонентами досліджуваного явища носять двосторонній характер і передбачають наявність зворотнього впливу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз системно-компонентного, системно-структурного та системно-функціонального аспектів готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, дає змогу стверджувати, що досліджуване явище є ієрархічно структурованою системою взаємопов'язаних компонентів (когнітивного, мотиваційно-ціннісного, регулятивного, креативно-практичного), кожний з яких виконує важливі функції, що в поєднанні забезпечують ефективну реалізацію зазначеного напрямку професійної діяльності.

Оскільки оцінка такої готовності може здійснюватись на основі виявлення рівнів сформованості кожного її компонента, то викликає інтерес питання щодо уточнення адекватного вимірювального інструментарію відповідного дослідження. Перспективним, на наш погляд, є пошук чинників, які можуть призвести до позитивних якісних змін у формуванні готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками-девіантами, що вимагає докладного вивчення процесу професійної підготовки в закладах вищої освіти.

1. Артемова О. І. Креативність як чинник розвитку професійних якостей майбутнього практичного психолога / Ольга Іванівна Артемова // Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ. – Рівне – 2015. – № 4. – С. 22-26.
2. Баркаева И. Л. Психолого-педагогические условия формирования готовности педагога-психолога к работе с девиантными подростками: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ирина Леонидовна Баркаева; ФГОУ ВПО «Российский государственный университет имени Иммануила Канта» – Калининград, 2009 – 25с.
3. Боличева О. В. Персоніфікація професійних знань як чинник розвитку особистості студента-психолога: автореф. дис. ... канд. псих. наук / Олена Вікторівна Боличева; ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України. – Київ, 2015. – 21с.
4. Варлакова Є. О. Формування готовності майбутніх практичних психологів до розв'язання міжособистісних конфліктів: автореф. дис. ... канд. псих. наук / Євгенія Олегівна Варлакова; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2011. – 21с.
5. Венланде Л. В.-В. Підготовка студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Лілія Вольдемар-Вікторівна Венланде; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова – Одеса, 2005. – 252с.
6. Вишньовський В. В. Формування особистісної готовності майбутніх психологів до діагностико-корекційної роботи з підлітками: автореф. дис. ... канд. псих. наук / Василь Володимирович Вишньовський; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України – Київ, 2007. – 23 с.
7. Гринців М. В. Саморегуляція як компонент професійної підготовки майбутнього фахівця / Мар'яна Василівна Гринців // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2013. – Вип. 4. – С. 238-245.
8. Дмитерко-Карабин Х. М. Вплив смисложиттєвих орієнтацій на мотиваційну готовність до професійної діяльності майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. псих. наук / Христина Маркіянівна Дмитерко-Карабин; Прикарпатський університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 23с.
9. Козубовський Р. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактики девіантної поведінки серед учнівської молоді в процесі волонтерської практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ростислав Володимирович Козубовський; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». – Тернопіль, 2014. – 23с.
10. Литвиненко С. А. Формування рефлексивної компетентності у професійній підготовці майбутніх психологів / Світлана Анатоліївна Литвиненко, Вадим Маркович Ямницький // Наука і освіта, 2014. – № 10. – С. 115-119.
11. Луцик Г. О. Готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки як теоретична проблема / Галина Олександрівна Луцик // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне – 2017. – № 17 – С. 280-284.
12. Островська-Бугайчук І. М. Підготовка майбутніх учителів правознавства до роботи з підлітками девіантної поведінки: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ирина Миколаївна Островська-Бугайчук; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди – Харків, 2011. – 28с.
13. Пелех Ю. В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Юрій Володимирович Пелех; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – Київ, 2010. – 36с.
14. Чаплак Я. В. Формування готовності майбутніх практичних психологів до консультативної роботи із старшокласниками: автореф. дис. ... канд. псих. наук / Ян Васильович Чаплак; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України – Київ, 2006. – 24с.
15. Шандрук С. К. Роль креативності та творчих здібностей у професійному становленні майбутніх практичних психологів / С. К. Шандрук // Науковий огляд. – 2015. – № 6 (16). – С. 134-144.
16. Яблонський А. І. Мотиваційна готовність майбутніх психологів до експертної діяльності: сутність та структура / А. І. Яблонський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2015. – Вип. 2(2). – С. 77-81.
17. Ярая Т. А. Особистісна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... канд. псих. наук / Тетяна Анатоліївна Ярая; Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет». – Київ, 2014. – 23 с.

References

1. Artemova O. I. Kreatyvnist yak chynnyk rozvytku profesiinykh yakosteі maіbutnoho praktychnoho psykhologo / Olha Ivanivna Artemova // Psykholohiia: realnist i perspektyvy. Zbirnyk naukovykh prats RDHU. – Rivne – 2015. – № 4. – S. 22-26.
2. Barkaeva Y. L. Psykholoho - pedahohycheskye uslovyia formyrovanyia hotovnosti pedahoha – psykholoha k rabote s devyantnymy podrostkamy: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk / Yryna Leonydovna Barkaeva; FHOУ VPO «Rossyiskyi hosudarstvennyi unyversytet ymeny Ymmanuyla Kanta» – Kalynynhrad, 2009 – 25s.
3. Bolycheva O. V. Personifikatsiia profesiinykh znan yak chynnyk rozvytku osobystosti studenta-psykholoha: avtoref. dys. ... kand. psyk. nauk / Olena Viktorivna Bolycheva; DVNZ «Unyversytet menedzhmentu osvity» Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. – Kyiv, 2015. – 21s.

4. Varlakova Ye. O. Formuvannia hotovnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv do rozv'iazannia mizhosobystisnykh konfliktiv: avtoref. dys. ... kand. psykhn. nauk / Yevheniia Olehivna Varlakova; Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuks NAPN Ukrainy. – Kyiv, 2011. – 21s.
5. Vienlandie L. V.-V. Pidhotovka studentiv universytetu do roboty z pidlitkamy deviantnoi povedinky : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Liliia Voldemar-Viktorivna Vienlandie; Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova – Odesa, 2005. – 252s.
6. Vyshnovskiy V. V. Formuvannia osobystisnoi hotovnosti maibutnikh psykholohiv do diahnostyko-korektsiinoi roboty z pidlitkamy: avtoref. dys. ... kand. psykhn. nauk / Vasyl Volodymyrovych Vyshnovskiy; Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh APN Ukrainy – Kyiv, 2007. – 23s.
7. Hryntsiiv M. V. Samorehuliatyia yak komponent pidhotovky maibutnoho fakhivtsia / Mariana Vasylivna Hryntsiiv // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. – 2013. – Vyp. 4. – S. 238-245.
8. Dmyterko-Karabyn Kh. M. Vplyv smyslozhyttievkykh orientatsii na motyvatsiinu hotovnist do profesiinoi diialnosti maibutnikh psykholohiv: avtoref. dys. ... kand. psykhn. nauk / Khrystyna Markiiianivna Dmyterko-Karabyn; Prykarpatskyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. – Ivano-Frankivsk, 2004. – 23s.
9. Kozubovskiy R. V. Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do profilaktyky deviantnoi povedinky sered uchnivskoi molodi v protsesi volonterskoi praktyky: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk / Rostyslav Volodymyrovych Kozubovskiy; Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet». – Ternopil, 2014. – 23s.
10. Lytvynenko S. A. Formuvannia refleksyvnoi kompetentnosti u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh psykholohiv / Svitlana Anatoliivna Lytvynenko, Vadym Markovych Yamnytskyi // Nauka i osvita, 2014. – № 10. – S. 115-119.
11. Lutsyk H.O. Hotovnist maibutnikh psykholohiv do roboty z pidlitkamy, skhylnymy do deviantnoi povedinky yak teoretychna problema / Halyna Oleksandrivna Lutsyk // Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity. Zbirnyk naukovykh prats Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. – Rivne – 2017. – № 17 – S. 280-284.
12. Ostrovska-Buhaichuk I. M. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pravoznavstva do roboty z pidlitkamy deviantnoi povedinky : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk / Iryna Mykolaivna Ostrovska-Buhaichuk; Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H.S. Skovorody – Kharkiv, 2011. – 28s.
13. Pelekh Yu. V. Teoretyko-metodychni zasady tsinnisno-smyslovoi hotovnosti maibutnoho pedahoha do profesiinoi diialnosti : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / Yurii Volodymyrovych Pelekh; In-t vyshch. osvity NAPN Ukrainy. – Kyiv, 2010. – 36s.
14. Chaplak Ya. V. Formuvannia hotovnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv do konsultativnoi roboty iz starshoklasnykamy : avtoref. dys. ... kand. psykhn. nauk / Yan Vasylovych Chaplak; Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy – Kyiv, 2006. – 24s.
15. Shandruk S. K. Rol kreatyvnosti ta tvorchykh zdibnostei u profesiinomu stanovleni maibutnikh praktychnykh psykholohiv / S. K. Shandruk // Naukovyi ohliad. – 2015. – № 6 (16). – S. 134-144.
16. Iablonskyi A. I. Motyvatsiina hotovnist maibutnikh psykholohiv do ekspertnoi diialnosti: sutnist ta struktura / A. I. Yablonskyi // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya : Psykholohichni nauky. – 2015. – Vyp. 2(2). – S. 77-81.
17. Yaraia T. A. Osobystisna hotovnist maibutnikh psykholohiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inkluzyvnoi osvity: avtoref. dys. ... kand. psykhn. nauk / Tetiana Anatoliivna Yaraia; Respublikanskyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Krymskyi humanitarnyi universytet». – Kyiv, 2014. – 23s.

Луцки Г. О. Структура готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

У статті обґрунтовується необхідність застосування системного підходу щодо аналізу готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Зауважено, що системний підхід розкриває досліджувану якість як цілісне утворення, забезпечує виявлення зв'язків між компонентами.

Зазначено, що готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, варто розуміти як сформоване під час навчання у вузі системне особистісне утворення, що визначає компетентність майбутнього фахівця.

На основі теоретичного аналізу досліджуваного явища узагальнено погляди науковців щодо структури готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Автором статті проведений аналіз системних характеристик готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, зокрема, компонентного складу, зв'язків між компонентами системи та виконуваних ними функцій.

Зроблені узагальнення щодо структури готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, та виділено чотири компоненти досліджуваної якості: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, креативно-практичний та регулятивний.

Когнітивний компонент відображає систему знань, необхідних для роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Мотиваційно-ціннісний компонент забезпечує спрямованість майбутніх психологів до девіантної поведінки. Креативно-практичний компонент реалізує творчий підхід, можливість знаходження оригінальних шляхів розв'язання проблем у роботі з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Регулятивний компонент дозволяє усвідомлено здійснювати дії, схильними до девіантної поведінки.

контроль та давати оцінку роботі з підлітками, схильними до девіантної поведінки.
Ключові слова: професійна підготовка; готовність; майбутні психологи; готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки; структура; когнітивний компонент; мотиваційно-ціннісний компонент; регулятивний компонент; креативно-діяльнісний компонент.

Луцик Г.О. Структура готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению.

В статье обосновывается необходимость применения системного подхода к анализу готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению. Замечено, что системный подход определяет исследуемое качество как целостное образование и способствует выявлению связей между компонентами.

Отмечено, что готовность будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению, следует понимать как сформированное во время обучения в вузе системное личностное качество, которое обеспечивает компетентность будущего специалиста.

На основе теоретического анализа исследуемого явления обобщены взгляды ученых относительно структуры готовности будущих специалистов к профессиональной деятельности.

Автором статьи проведен анализ системных характеристик готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению, в частности, компонентного состава, связей между компонентами системы и выполняемых ими функций.

Сделаны обобщения относительно структуры готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению, и выделено четыре компонента исследуемого качества: когнитивный, ценностно-мотивационный, креативно-практический и регулятивный.

Когнитивный компонент отражает систему знаний, необходимую для работы с подростками, склонными к девиантному поведению.

Мотивационно-ценностный компонент обеспечивает направленность будущих психологов относительно работы с подростками, склонными к девиантному поведению. Креативно-практический компонент реализует творческий подход, возможность нахождения оригинальных путей решения проблем в работе с подростками, склонными к девиантному поведению. Регулятивный компонент позволяет осознанно осуществлять контроль и давать оценку работе с подростками, склонными к девиантному поведению.

Ключевые слова: профессиональная подготовка; готовность; будущие психологи; готовность будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению; структура; когнитивный компонент; мотивационно-ценностный компонент; регулятивный компонент; креативно-деятельностный компонент.

Lutsyk H. The structure of future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior.

In the article it is substantiated the necessity of applying the systematic approach to the analysis of future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior. It is emphasized that the systematic approach determines the investigated quality as single whole, promotes the identification of links between the components.

It is mentioned that future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior should be understood as systematic personal formation, formed during the study at the university, which guarantees the competence of the future specialist.

Scientific views regarding the structure of future specialists' readiness to professional activity, which are based on theoretical analysis of investigated phenomenon are generalized.

The author analyzed the system characteristics of future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior, in particular, the component composition, links between the components of the system and their functions to carry out.

Synthesis have been made regarding the structure of future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior and four components of the investigated quality are distinguished: cognitive, valuable and motivational, creative and practical, regulatory.

The cognitive component represents the knowledge system necessary for work with adolescents susceptible to deviant behavior. The motivational and valuable component provides an incentive for the future psychologists to work with adolescents susceptible to deviant behavior. The creative and practical component realizes a ingenious approach, the possibility of finding the original solutions to problems in work with adolescents susceptible to deviant behavior. The regulatory component allows to consciously control and assess work with adolescents susceptible to deviant behavior.

Key words: professional development, readiness, future psychologists, future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior, a structure, the cognitive component, the motivational and valuable component, the creative and practical component, the regulatory component.